

ACC. NR M. 13434:1-10.

Landskap: Skåne Upptecknare: Ellida Ohlsson, Skurup
Härad: Vemmenhög Berättare: " " "
Socken: Skurup m. fl. Berättarens yrke: lantbr. hustru
Uppteckningsår: 1954 Född år 1889 i Skurup

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Födelsedag och namnsdag. s. 1-10.

H. G. 19

FÖDELSEDAG OCH NAMNSDAG.

- 1) Brukar man i Edra trakter fira födelsedagar och namnsdagar?
- 2) Är födelsedags- och namnsdagsfirandet i så fall av gammalt ursprung i Eder trakt? Eller är det en relativ ny företeelse? När började man fira dessa dagar? Vilken dag var viktigast förr, födelsedagen eller namnsdagen? Vilken är nu viktigast?
- 3) Firar man dem endast privat i hemmet eller förekommer det någon mera allmän form i trakten för uppvaktningen?
- 4) Klädde man ut sig på födelsedagar eller namnsdagar och gick man på detta sätt omkring i hemmen för att uppvakta festföremålet?
- 5) Hur såg i så fall denna utklädsel ut? Skulle man göra sig oigenkännlig med skräpukansikten, vrängda pälsar eller dylikt?
- 6) Brukade man sjunga någon särskild sång, som användes i trakten speciellt vid dessa tillfällen?
Om så varit fallet, vore vi tacksamma för en avskrift, om möjligt även melodien.
- 7) Klädde man ut halmgubbar till födelsedagar eller namnsdagar och ställde på vederbörandes förstugukvist eller annorstädes.
(På gårdsplanen, taket eller inne i rummet.)
- 8) Hur såg i så fall dessa halmgubbar ut? Hade man något särskilt namn på dem? Innebar en dylik gubbe endast ett harmlöst skämt eller ansågs det vara ett grovt gyckel?
- 9) Brukade man göra "namnsdagsgran" eller "namnsdagsstång" eller dylikt. (Ett träd klätt i likhet med en julgran t.ex.
Eller kvistat och klätt i likhet närmast med en brudgran eller majstång.) Om så var fallet, vad kallades dylika träd i orten?
Hur placerades de, inomhus eller utomhus?
- 10) Klädde man ett särskilt fint och festligt bord till dessa dagar? Eller gjorde man i ordning en särskild stol till festföremålet?
Hur såg ett sådant bord eller en dylik stol ut?

- 11) Har man i Edra trakter brukat ritade och målade eller tryckta hyllningsadresser på dessa dagar? Vad kallade man dylika?
(Födelsedagsbrev, namnsdagskransar, minneskransar, namnsdagstavlor etc.)
- När började man använda dylika? Hur tillverkades de? Beställdes de av någon på platsen eller köptes de från annat håll? Var de försedda med text, på vers eller prosa? Vem skrev texten?
- 12) Känner Ni till förekomsten av s.k. "bindebrev?" Hur överlämnades i så fall dessa?
- 13) Brukade man "binda" födelsedags- eller namnsdagsbarnet?
Vad innebar detta?
- 14) Har verbet "binda" på Eder ort haft mer än sin vanliga betydelse? Användes det t.ex. i födelsedags- eller namnsdagsfirandet med betydelse av uppvakta, lyckönska, gratulera eller liknande.
- 15) Känner Ni till några andra för Eder trakt karakteristiska bruk på dessa dagar.

000000000
00000000
...

Svar på frågelista bechevad N.C. 19

Födelsedag och namnsdag

Jag har en gång för flera år sedan, när Folkli-
varkivets arkivsköter Folkkulturs äng II kom mig till-
kanda, lämnat en del kommentarer till en uppsatt
där om sådana högtidsdagars förenade det jag med-
delat vad jag vet därom, men jag minns inte om
det var på arkivets papper ö om den blivit bevarad
och jag återger det här ö för det var i anledning
med ymnigt tack.

1. Glen i öster var det, om än i aldrig så enkel form,
varit red att något före födelsedagen i Finnst
ne sedan 1880-talet Fast var ha också följande
de som varit födelsedagen gå ofr. märkt förbi ja
t. a. v. kallit den dolda. De gamla, de som var födda
före 1830-talet hade ofta ej så många ledor på
exakt födelsedatum, de visste endast på ett ungefär
när de var födda. Man hade då ej överallt almanackor

N.C. 19

1

utan några de tiden med stoll av märkas dagar i
tiden kring elens s. s. St. Lars dagotiden, Michaelis-
tiden kring gamla Michaelis, ja till och med så voga uppgif-
ter som "när fäcken ömt" - tidigt ja väser i "en Pumpo-
ruehad" - kunde förekomma. Ja var det tex med
min mors morfar som var född i Tempus hem i Gards-
tön i dag 1918 vid 93 års ålder, man hade under
de sista 25 åren av hans liv haft en liten kaffe-
bjudning för vännen och grannar för att fira hans fö-
delsdag på St. Lars dag då de sagt att han var
född. Man hade aldrig flyttat sin redel så viss-
taget blivit upptäckt så det var först när det gjordes
söksägelse för honom eller sin dödsfaller anmäldes
hans närmaste fick veta att han var född omkr. 14
dag av Mars. De som var födda på 1840 talet
dåre mest hade nog reda på sin födelse dag och
kunde som minne löst ut privata rit födelse-
års almanacka. Ja var jag min mors almanacka på 1844.

Fäst nog kunde det kanske även renare finnas de enkla
samma där man ej liksom redde på elstämman eller ägde almanackan
långt renare men mindre allmänt.

2. Karmsdagar kan väl firats här också om det är
som enbart under kyrkostårernas mest intensiva
period i seklets början, då man tog vara på varje
tilfälle att skicka kort, som karmsdagarna kan
beaktades men då skickade man ju också kort som
ofta väl hade annat än meddela om: "En kals-
ring från en vän, gissa den. Skriv igen!"

3. Allt efter personernas olika inställning, lust att
vara med eller vilja sig undan, många änge kan fi-
rads dagar firats med stora kaler varje år eller
vidast vid jamma år eller i all oshälsa inom
den trängre familjekretsen. Numera är det allmän-
red med uppmärksamhet ofta med gåvor eller
penningar eller presentkort på gåvor eller jula-
kän välgä ut i bestämd affär (hoppfullt penningar)

ACC. N:R M. 13434: 4.

Förhållanden var ö en rik utveckling eller mindre gäva. Upp-
vakningarna i utvecklingen var mindre utveckling.
Till att vänta till det följande kallas som man från
sammantid med en mer eller mindre konstruktiv
bunden "utveckling" - blom bakt. Det kunde vara några
enkla blommor plöjde i haven & fast konstruktivt men
och så blommor och så i utvecklingen efter färg och färd
en platt bakt med blommorna och så i ringar
eller utvecklingen efter färg eller hög utveckling
med blommorna och så efter färg i ringar eller spiral.
Så på 1890-talet då också särskilt bakt papper
användes. Före blommorna blommorna ledigt;
det var dessa utveckling ö inte deras färg som som
att så. Med 1900-talet ingång blev det ja och så
allt mer vänta till det följande kallas som man från
med levande växel; blommor kallas hos blommor-
trädgårdsmästare som då som till utveckling ö det ej
endast på samma utveckling på helt vänta till det följande kallas

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

4.

Da var det nytt o' voligt.

Eft' personligen framlämnat gratulationskort
bride också till vid sådant gratulerande ej endast
bland barn från. Vintertid då det fin ej fanns
blommar att tillgå kunde någon liten julekardessak
ersätta buketter. Skänks gratulerades i regel mm
ligen. Gratulationskort som utmärktes förmitt
från 1880 talits bröjar. Det kunde vara yvarens st
kort med bild i färg t. e. en dvärg med beo ma-
vande över ett landskap vid en ridan o' en präst
vid den andra. Eller också ett litet kort i önsit-
priset as pressad kartong med en medaljong
i mitten med text övers i över denna fäst vid
vänstra ^{hög} ~~hög~~ en hand med bukett as samma
utgörande som våra dagars bokmärken.

På 1890 talet tillkom gratulationskort som kom-
de ställa i bild ett litet panoram med
motiv as bus, träd, blommor o' barn o' fjän, cublar

är mera utlyftiga ibland ättmötne, med biled i fäng
öfver på baksidan.

Att de jidelsekalas jag minns från min barndom
i ungdom bland allmogens förfaller det som om
man mindre tänkte på festfröemålet än på gäs-
terna. Det går i eget mycket större affärer detta
än än då, med tal i fäng i målar. Där man togit
efter ständseder i en "kyrskole" var det nog en-
korunda, men det likasom passade inte in i
miljön alltid.

En vanlig vadda-fröelse dag på 1890-talet i en
gd bit in på 1900-talet kunde firas med
efter middags buffé vid dukat bord för ämnen
i grannar som bjudets samma dag - "i för kom-
ma i druckja en kopp från ja jullen krasom litte är"
kunde det låta helt enkelt och så buffet, med
göts för kartorna om det var en had som följde in
i de var med, en druckjet i man pratat en kort stund

gick var i en till rikt, det var bara ett litet teoretiskt
arbete, det dagliga arbetet. Det fanns dock hem-
den en fröelse dag, ofta bara en av familjemed-
lemmarnas vagn i frändes med stort kalas
från släkt i värmer, kalas som varde till lysning
dag. Då hade det blivit något av tradition i den
familjen att ett kalas skulle tillas just då. Jag
har gått varit med om båda slagen många gånger,
omkring skolskiftet i in mot 1920-talet, men det var
som sagt inte mycket som jag minde om att det
var ett jullekalas sedan man vid hälsningen
vid ankomsten på stället var lyckönskningar o-
ochså ibland en kalaset var stort oömlummat med
kakor, en rest av den gamla fröingen. Fortfräm emellan
kunde mycket väl i enklare hem vara med ö betjän-
gästerna i ja letas upp i boken om man vill Emma
en ihäl på hemme.

4.5. Efter en utskickelse var jag aldrig hört nämna.

6. Någon uppaktning med säng i äldre tid i bland
den enkla allmogebefolkningen var jag aldrig hört
rämnas. Nu springer man rån man uppaktar
en som fyller samma 10-tal år den vanliga: ja
Någon leve. — — "i barnen för barnen eller barnen
En så som mest praktiserades när det gällde
barn i ungdom i som i tid som jag minns varit
Att skämt var att väcka födelsetamul, eller som
man också sade födelset-grisen, med klask i
stjärten, att klog för bart är o att utra att växa
o visas på. Om denna tid i äldre tid haft något
med risandet av barnen att göra bet jag ej.
7. Man var väl blott eller blandat kalngubbar men
inte i samband med födelsetdag utan vid Ymnit
eller möjligtvis Felix, då det var ett vanligt skämt
o man kallade dessa gubbar helt enkelt för
Bobbe jungs. pantoffle-bobbe = jagels bramma
Bobbe = tribock - dimboron "iti som en bobbe" som en

- spektakel. Det var gånant när man låter någon
otta bobbe för sig en Ymnit utan att man märkt
det. Så berättade min värfva från sin Gärdströs
tid, före 1892, att hon en morgon om Ymnit öpp-
nade sin stugdör i då fick en sådan bobbe.
Jammen när hon var ut den såg grannen det
öbröjde skettan i hennes. Först på hon då
att kasta en blick upp åt elumus tak är ö den
stad hennes bobbe fullt synlig för alla städ
näst skorstenen. Då kunde liksom alla uti bygge.
8. Hur denna bobbe var utstyrd vet jag endast
endast att det var en halvtäve som bundets
en så den liknooli en gubbe.
9. Skett under denna punkt är okänt här under
tag ar den mejstärger om midsommar.
10. Skett festlig tiden beträffande dubning, kedlesplåt
i d. varit varierade tonde redan till framgått, det
har nog en del berott på det stöne eller minde inflytande

- tröge ständen och luft i resp familjer.
11. Textade & målade födelsedagsbrev som jag sett här, ett sådant med målade blommor i text härlammade mig från Torup i Helsingborgs socken & ägdes af minnens för migre än sedan av fru Hilma Malmström, som bodat Boaröd, Åspesöd för här i granngården men det har jag också varit om i svaren på präglistan om allmogmalning & minnetavlor. Fäderna hos Östman har varit målade & textade av personer i orten & är mig från tiden före 1880-talet då tryckta kort bleo mera allmänna.
12. Brevbros & binds som jag aldrig har varit nämnda.
13. Här skilde jag mig luft med "dask i stjärten" "smick i bura gumpen", att sätta festfrimålet i en stol & vissa kromer medan man bussade för kromer har jag varit nämndes minnt. varit med om. På födelsedagar skulle man ha födelsegäst. Det om på 1800-talet red att alla mötes i lördagsdagar skulle man ha gäst så också på födelsedagarna för att hvar.